

Museumslandskab i forandring

Af Kim Clausen & Claus Kjeld Jensen

I disse år forandres det danske museumslandskab hurtigere og mere gennemgribende end nogensinde tidligere. I sidste års udgave af denne årbog bragte vi en figur, der viste museumssammenlægninger fra 2006 til 2011. Status ved årsskiftet 2012/13 er, at endnu en række museer har fundet sammen i fusion eller meget tæt samarbejde. Udviklingen går altså hurtigt og entydigt mod færre og større museumsenheder, og det er da også det ønske fra Kulturstyrelsens side, der har været mest hårdnakket fremført gennem de seneste to års museumsudredning og arbejde med revision af museumsloven.

Nu har vi fået en ny museumslov, og i de kommende år skal både den og nye retningslinjer for det arkæologiske arbejde sættes på skinner. Men midt i denne turbulente forandringens tid kan det være gavnligt at se lidt bagud og overveje, hvorfor vi overhovedet har museer i Vestjylland; hvilke roller de har spillet, og hvilke roller vi ønsker, de skal spille i fremtiden.

De to museer, Ringkøbing-Skjern Museum og Museet for Varde By og Omegn er i princippet præcis lige gamle, nemlig seks år. De er begge skabt som fusioner af to museer i forbindelse med kommunalreformen i 2007. Før 2007 var der fire statsanerkendte museer i det område, der nu er Ringkøbing-Skjern og Varde kommuner, nemlig Ringkøbing Museum, Skjern-Egvad Museum, Ølgod Museum og Museet

for Varde By og Omegn. Museernes størrelse og ansvarsområde i dag hænger altså meget tæt sammen med den kommunale struktur. Men deres historier før 2007 er vidt forskellige og kan tjene som eksempler på, under hvor forskellige vilkår og ønsker museer opstår.

Fire forskellige skabelseshistorier

Ældst af de fire museer er Ringkøbing Museum, der er oprettet i 1908. Her var det en flok driftige borgere med bagermester Mathias Klokke i spidsen, der arbejdede for at få et museum. Man oprettede en museumsforening med det formål "at samle og opbevare Genstande, som hidrører fra gammel Tid, og som kan belyse Levemåde og Skikke i Vestjylland, samt at tilvejebringe en Bygning til opbevaring af de samlede Genstande". Museumsforeningen havde fra begyndelsen 338 medlemmer, og altså en meget stærk lokal opbakning. De første år holdt museet til i lejede lokaler, men efter ni års hårdt arbejde kunne man i 1917 købe en villa i byen og ombygge den til museum. Ringkøbing Museum er altså skabt på et stærkt lokalt initiativ med det klare formål at fortælle om byens og egnens historie.

Da Varde by fik sit museum fire år efter Ringkøbing, var det en noget anden historie. Her kom initiativet fra et tidligere bysbarn, der nu boede i København. Cornelius Stau var nok født i Varde, men han havde boet det meste af sit

liv i København, var grosserer dér og syntes nu, at Varde ikke burde stå tilbage fra de andre købstæder, der efterhånden alle havde et museum. Derfor pressede han byrådet i Varde til at synes om idéen, og kun med Staus hårde pres og gavmilde økonomiske tilskud oprettede man i 1912 Museet for Varde By og Omegn. Allerede året efter, i 1913, var man i gang med byggeriet af en ny og statelig museumsbygning, igen finansieret af Cornelius Stau.

Formålet med museet i Varde var ikke primært at fortælle egnens historie, men derimod staten Danmarks historie. Museet for Varde By og Omegn opstod på initiativ af en travl forretningsmand i København, blev betalt af samme og havde til formål at virke som et mininationalmuseum i provinsen, for at oplyse vestjyderne om kunst, kultur og danmarkshistorie. Først tre måneder efter åbningen fik man et sæt vedtægter, og der skulle gå hele 73 år, før man fik en museumsforening!

I Skjern fik man museum i 1929. Også her skyldtes det særligt en enkelt person, i dette tilfælde klejnsmed og motorsagkyndig N.K. Kristoffersen. Det mest bemærkelsesværdige her var, at museet i Skjern blev oprettet på et rent idémæssigt grundlag. Man havde hverken lokaler eller museumsgenstande. I virkeligheden er museet nok mest en del af en "vilje-til-by" holdning i stationsbyen, og det er påfaldende, at byen fik museum 29 år før den fik købstadsrettigheder. Både Ringkøbing og Varde er jo middelalderlige købstæder, mens Skjern er en ung by opstået som jernbaneknudepunkt ved den vestjyske længdebane i slutningen af 1800-tallet. Med til denne vilje-til-by holdning hører også Skjern Anlæg, der etableredes i 1930'erne, og i dette nye anlæg op-

egentlige museumsbygning, et lille nybygget bondehus, som ramme om den voksende samling af "fine, gamle sager". Og så er det påfaldende, at Skjern-Egvad Museum var det første af de fire, der var opmærksom på turismpotentialet i museet.

Det klareste fællesstræk mellem oprettelsen af Ølgod Museum i 1954 og de tre førnævnte er vel, at en enkelt person var drivkraften. I Ølgod hed han Holger Øllgaard, og han var netop gået på pension som skolelærer efter 40 års lærergering ved den lille Hejbøl Skole. Her havde Øllgaard gennem årene skabt en egnhistorisk samling af oldsager og landbrugsredskaber fra sognet. Øllgaards grundtanke var, at skolebørnene skulle have en levende historieundervisning, og det fik de bedst, hvis de fik lov at se og røre nogle af de stenøkser, jydepotter og landbrugsredskaber, som stammede fra deres egen egn. I forbindelse med pensioneringen arrangerede han en udstilling i skolens gymnastiksal af den samling, han gennem årene havde opbygget. Udstillingen førte til et lokalt ønske om at oprette et egentligt museum i byen. I lighed med historien fra Ringkøbing oprettede man en museumsforening i Ølgod, der sammen med sognerådet indsamlede penge og fik indrettet udstilling i den gamle kapellanbolig i byen.

Fire forskellige spor, der blev til to

Museernes skabelseshistorier er altså vidt forskellige: Fra det stærke, lokale engagement for at sikre egnens historie i Ringkøbing, over ønsket om at bringe lidt hovedstadskultur til Varde; drømmen om at blive til en rigtig by i Skjern til en skolelærers bestræbelser på at lave levende historiefremstilling for børn i Ølgod. Man kan vist roligt sige, at

de engagerede museumsstiftere havde held med deres indsats i 1908, 1912, 1929 og 1954. Der blev skabt fire levedygtige museer, der på hver deres måde opfyldte deres formål i de år, der fulgte.

De fire museer fulgte også vidt forskellige spor: Det gamle købstadsmuseum i Ringkøbing satsede tidligt på arkæologien, blev en værdsat samarbejdspartner for Nationalmuseet i det vestjyske og byggede på sit fundament: at belyse levemåden i Vestjylland. Efterhånden knopskød Ringkøbing Museum med nye udstillingssteder, hvor Strandingsmuseet Sct. George i Thorsminde blev den største. Museet for Varde By og Omegn havde fra begyndelsen en usædvanlig fin samling af kunst og kunsthåndværk, og denne samling blev gradvist suppleret ved donationer og indkøb – men kun meget langsomt med egnstypiske genstande. Også dette museum knopskød med nye filialer i omegnsbyerne, og ligesom i Ringkøbing, kom de største filialer til at ligge langs vestkysten, nær sommerturisternes foretrukne ruter. Her var det bunkermuseet Tirpitz i Blåvand og Ravmuseet i Oksbøl, der trak de store besøgstal. Fælles for Ringkøbing Museum og Museet for Varde By og Omegn er således en satsning på specialmuseer med særlige temaer.

Skjern-Egvad museum udviklede sig til Danmarks første økomuseum med fokus på landskab, historie og turisme. Også dette museum knopskød, men på en anden måde end de to købstadsmuseer: Økomuseet fik nok nye udstillingssteder, der havde forskellige fokus, men de var alle bygget op omkring samme historie: menneskene og deres landskab. Det gjaldt for eksempel Bork Vikingehavn og Dejbjerg Jernalder.

Ølgod Museum fik også et par filialer, nemlig Hodde Skole og Hjedding Andelsmejeri, der i princippet begge kunne have været en del af økomuseet lige nord for. Men selve museet i Ølgod blev en aktiv del af byens kulturhus i 1970'erne, hvor bibliotek, arkiv, museum og siden musikskole og konserveringscenter kom til at fungere under samme tag. Idéen var stadig, at museet skulle kunne bruges af skoleklasser, der havde brug for oplysning om den lokale historie.

Ved kommunalreformen i 2007 blev de fire museer til to, og to nye kulturer skulle etableres. Det er gået godt, og da vore to museer begyndte at arbejde tættere sammen i 2009, skete det i høj grad fordi de to kommuner, Ringkøbing-Skjern og Varde, nu lignede hinanden langt mere, end de tidligere 10 kommuner havde gjort. De to nye museer havde også langt flere fællestræk, end de fire grundlægger-museer havde haft. Trofaste læsere af denne årbog vil vide, at samarbejdet mellem Ringkøbing-Skjern Museum og Museet for Varde By og Omegn støt og roligt er blevet tættere i de forløbne to år. En række fællesprojekter er opstået og gennemført, fælles formidlings- og markedsføringstiltag er sat i værk, og først og fremmest er udveksling af erfaring, idéer og arbejdskraft stille og roligt blevet en del af hverdagen på de to museer.

Fælles udfordringer

Med 2013 indledes et endnu tættere samarbejde, når en fælles arkæologisk enhed mellem de to museer skal sættes i søen, samtidig med at der oprettes et kontaktudvalg mellem styrelsen for Ringkøbing-Skjern Museum og bestyrelsen for Museet for Varde By og Omegn, der skal se

på yderligere samarbejdsmuligheder. For ligegyldigt hvor forskellige skabelseshistorierne har været, og selvom sporene har peget i forskellige retninger, så er de nutidige udfordringer de samme. Og skal vi i dag pege på fem gode grunde til at have museer i Vestjylland, så ligger følgende højt på listen:

- At samle, bevare og forske i den lokale kulturarv
- At være en væsentlig del af det nationale museumslandskab
- At være en væsentlig aktør på turistområdet
- At være levende historiefordere
- At bidrage til at anvende kulturarven som ressource i forbindelse med bosætning og turisme

Disse fem formål er naturligvis fælles for alle museer i Danmark – og gælder ikke kun i Vestjylland. Men til forskel fra dengang vore museer blev oprettet, så kan man ikke længere nøjes med at fokusere på det ene eller to af de fem formål. Vi er nødt til at ville dem alle, og til at ville dem på et professionelt niveau. Og hvis vi kaster et blik på nogle af de løsningsmodeller, vi gennem de seneste år har arbejdet med i fællesskab, så tegner der sig alligevel nogle særlige vestjyske træk i det danske museumslandskab:

Fælles forskningsprojekter, koordineret indsamling

De to museer har allerede i 2011 lavet koordinerede fire-årsplaner for forskning, formidling og indsamling, under overskriften af fire vestjyske supertemaer.

Fælles arkæologisk enhed

Det er besluttet, at der skal arbejdes på at etablere en fælles arkæologisk enhed, som fra 1. januar 2014 skal have det

arkæologiske ansvar for begge kommuner – men med et beredskab i begge kommuner.

Fælles skoletjeneste

Et pilotprojekt, der er finansieret af Kulturstyrelsen, skal løbe over to år og få en stærk, fælles vestjysk skoletjeneste op at stå.

Fælles markedsføring overfor turisterne i området

I gennem tre år har vi forsøgsvis lavet fælles markedsføring og er gået i dialog med Videnscenter for Kystturisme om samme. Det er et emne med stort potentiale, der kan udvikles meget mere.

Økomuseum Vestjylland – levende historie

Der har været drøftelser om at udvide økomuseumsidéen til at dække begge kommuner, så også dele af Vardes historiske bygninger og udstillingssteder kommer i spil (fx Hjeddning Andelsmejeri, Hodde Skole, Flygtningelejren i Oksbøl og malernes landskab i Nymindegab), hvorved vi kan skabe et meget stort, levende formidlingsrum.

Det påfaldende ved denne håndfuld konkrete samarbejdsrelationer er, at de netop bygger videre på forskellige dele af det DNA, som lå i de fire oprindelige museer fra 1908, 1912, 1929 og 1954. I 2013-virkeligheden er alle museer nødt til både at have en stærk, egnstypisk profil, at være synlige i det nationale museumslandskab, at have gode tilbud til skolerne og at være aktører på turismeområdet. Vore to museer har de bedste forudsætninger for at leve op til disse krav, fordi vi netop bygger solidt på stærke traditioner indenfor dem alle.

Kim Clausen kan kontaktes på kc@levendehistorie.dk
Claus Kjeld Jensen kan kontaktes på ckj@vardemuseum.dk

